

LÄRARHANDLEDNING

TAGE GRANIT

**VAD GÖR
JAG HÄR?**

**I ROLLERNA: MARTIN PREISLER,
MISAGH SHARIFIAN, ARIJANA LLESHAJ & DANIEL SJÖBERG
MANUS & REGI: SUSANNE LINDBERG   PRODUCENT: ANNA MARKING
SCENOGRAFI: LINA SERNING   FORM: MOLLY MARKING   FOTO: ANDERS & MIA**

Inledning

Den här lärohandledningen är till för att förbereda och fördjupa er teaterupplevelse av föreställningen Vad gör jag här?. Välj fritt bland övningar utifrån lust och nyfikenhet. Du vet bäst vad din klass behöver. Vi hoppas att den ska inspirera, locka fram känslor och diskussioner om föreställningen och det samhälle som vi skapar tillsammans.

Innan ni ser föreställningen

Välj själv om du vill prata med dina elever inför föreställningen. Ibland är det bra att få förbereda sig och gå igenom vad som ska hända, i andra fall är det bättre att bara få svepas.

Syftet med att prata om föreställningen innan kan vara

- att öppna upp för olika tankar och associationer för temat i pjäsen
- att väcka nyfikenhet och intresse
- att öka förståelsen för att publiken är viktiga medskapare

För en del elever kan det vara första gången de får se en teaterföreställning. Berätta gärna då att teater är en unik överenskommelse mellan publik och aktörer där vi befinner oss i samma tid och rum, här och nu. Ögonblicket är unikt och kommer aldrig åter. Förbered eleverna på vad **interaktiv teater** är. Det är en teaterform som bjuder in publiken till dialog och innebär att eleverna kommer vara med och ge förslag på vad som kommer att hända på scenen. Eleverna är med andra ord viktiga medskapare till det som händer på scenen. Hur det går till kommer skådespelaren tydligt att visa. Ingen kommer att tvingas att delta.

Teater - en väv full av tecken och symboler

En teaterföreställning är ett konstverk med flera olika konstnärliga delar som byggs och samverkas av olika yrkesgrupper. Dessa delar möts hos åskådaren som en väv av tecken och symboler. Dessa tecken och symboler uppfattas på olika sätt beroende på inlevelse, fantasi och egna erfarenheter. Teatern blir här en reflektionsyta att spegla sig i. Ett stöd eller en utmaning för våra värderingar. Den ger oss möjlighet att förstå vår egen historia, hitta vår egen väg och väcka tankar om vår framtid.

Manus/Dramatik är det skrivna grundmaterial som teateruppsättningen vilar på.

Regissören är den som leder arbetet. Hen tolkar och bestämmer hur alla delar ska fungera ihop.

Skådespelare arbetar med att tolka och gestalta pjäsens roller på scenen.

Scenografi är hur scenen visuellt utformas. Inredning, dekor, färger, kostym och rekvisita.

Mask sminkning och hår som formar karaktärerna.

Interaktiv teater kallas det när publiken får vara med och påverka vad som händer på scenen.

Film i vår föreställning har vi filminslag med andra karaktärer och inslag som förstärker handlingen med symboler, ljud, ljus och musik.

Under teaterföreställningen

Tänk på hur elever och lärare är placerade under föreställningen. Om du vet att någon eller några elever behöver extra stöd – sitt i närheten. Det blir bäst atmosfär om skådespelare och lärare samarbetar. Skådespelarna är vana att ta in reaktioner och känslor i spelet och ser skillnaden på vad som är oro och vad som är inlevelse och engagemang. Men de behöver självklart er hjälp om det blir för stökigt. Föreställningen erbjuder eleverna att interagera med karaktärerna i föreställningen. Det gör att lärarna kan se hur ungdomarna reagerar på föreställningen. Ibland kan kommentarer dyka upp från elevernas sida som kräver en uppföljning, ansvaret ligger då hos alla lärare på skolan att fånga upp och diskutera. Det måste finnas lärare med under hela föreställningen, man kan inte byta lärare efter halva föreställningen.

Det är heller inte okej att sitta med datorn eller mobilen under föreställningen, samla gärna in mobilerna när eleverna kommer in. Vi har s.k. mobildags att låna ut men ansvarar inte för mobilerna. Samma gäller såklart även för de vuxna som vistas i lokalen.

När det är dags för föreställningen att börja – slappna av och njut.

Efter föreställningen

Syftet är

- att tillsammans minnas och samtala om föreställningen
- att ge eleverna chansen att uttrycka sina tankar och känslor
- att bearbeta pjäsens tema om utanförskap, ensamhet, sociala medier och att ...
- att låta elever förstå att det inte finns ett sätt att se på en föreställning
- att låta teaterupplevelsen få eleverna att reflektera över sina egna liv och sin framtid

Prata gärna om att det inte finns några rätt och fel i sin upplevelse/tolkning av teater/konst. Dramatikern hade en tanke där hen skrev pjäsen, regissören och skådespelarna hade en tanke när de tog fram föreställningen och alla som ser föreställningen får tankar och idéer om vad den handlar om. Fråga gärna om något var konstigt eller svårt att förstå. Ställ nyfikna och öppna följdfrågor.

Lärarens roll

Välj uppgifter utifrån vad som passar din klass och dina elever bäst. Det finns uppgifter som är muntliga, skriftliga och drama. Det viktiga är att alla elever får chansen att uttrycka sig på det sätt de känner sig mest bekväma med. Alla tankar om pjäsen ska respekteras. För några kanske det har varit en stark upplevelse och för andra bara roligt eller tråkigt. Din roll som pedagog är att skapa utrymme för elevernas egna reflektioner och tankar. Ibland kan det vara bra att hålla sig objektiv men ibland kan det hjälpa till att dela med sig av sina eget intryck och tankar.

Olika grupper har olika förutsättningar och därför får du som samtalsledare fundera över vad din klass behöver. Beroende på hur klimatet är i klassen bör vissa övningar omformuleras, tas bort eller bytas ut. Tänk igenom vilka tankar som kan dyka upp i klassen. För att skapa ett öppet klassrumsklimat måste man möta alla elevers tankar och åsikter med respekt. Tänk på att lyssna med uppmuntran och stöd och fördela talutrymmet så jämt som det går mellan eleverna. Om någon tycker utanför ramarna, är det en del av den demokratiska tanken att alla ska mötas med respekt och öppen diskussion, så länge dessa åsikter inte kränker någon annan.

Plats och möblering

Det kan vara bra att placera alla i en ring eller fyrkant så att alla kan se alla när ni diskuterar. Då blir eleverna tryggare eftersom inget kan hända bakom deras ryggar. Men i vissa klasser är det bättre för eleverna att sitta på sina vanliga klasser då det kan skapa trygghet och man inte behöver titta på alla. Du känner dina elever bäst.

Gruppindelning

När man jobbar med en klass finns det grupperingar som behöver brytas för att nya mönster ska uppstå. Det är därför bra att läraren delar in i grupper. Vi tycker att det är viktigt att de "duktiga" eleverna inte alltid måste fungera som avledare utan ibland får vara i en grupp där alla är lika ambitiösa.

Att minnas, samtala och diskutera

Minnesväv

Börja gärna med att alla får blunda och minnas något från föreställningen. Det kan vara en situation eller en karaktär som man kommer ihåg eller ett ord som sammanfattar pjäsens innehåll och budskap. När eleverna kommit på något tittar de upp. Dela med varandra och se hur olika eller lika vi minns. Tillsammans bildar det en minnesväv av föreställningen. Försök att inte värdera elevernas minnen, att tycka att något är tråkigt eller dåligt är det såklart okej men försök få eleverna att tala om vad som var dåligt eller bra. Försök undvika att hamna i värderande omdömen.

Öppna frågor

Låt eleverna prata i smågrupper eller två och två. Det är bra för tryggheten i gruppen att alla får möjlighet att dela sina tankar. Diskutera sedan tillsammans vad grupperna kommit fram till.

- Vad tror du kommer hända sen – hitta på en fortsättning om vad som händer de närmaste dagarna mellan Alex och Pontus, Alex och Amina.
- Vad har du för tankar om pjäsen?
- Hur tror du att det kommer att gå för Alex?
- Hur tror du att det kommer att gå för Pontus?
- Skulle detta kunna hända i din skola? Berätta hur du tänker.
- Var det något du inte förstod eller tyckte var konstigt i pjäsen?
- Var det någon av karaktärerna i pjäsen, som du blev nyfiken på? Berätta.
- Varför tror du att de filmade karaktärerna dök upp?
- Vilka var de?
- Vad fyllde de för funktion?

Att diskutera

Dela gärna upp eleverna i mindre grupper om 4-5 personer så alla får en chans att uttrycka sina tankar.

Donald

Vad menar Donald med att mannen är utrotningshotad?

Varför tror du män inte ska visa känslor? Historiskt/biologiskt/socialt. Vad kan finnas för fördelarna med att inte visa känslor. Vad kan det finnas för nackdelar?

Enligt Donald bygger män vänskapsband genom att ställa upp för varandra och inte gola. Håller du med?

Alex tycker det är sorgligt om man bara blir älskad för sina pengar – vad tycker du?

Vad tycker du om Donalds tre viktigaste saker: Var positiv, erkänn aldrig när du har fel och visa aldrig känslor?

Bobby

Bobby undrar varför det är så viktigt att dela in alla i kille eller tjej – vad tror du?

Enligt Bobby skrämmer det okända oss – vad menar han?

Killar är uppfostrade till att inte lära känna sig själva enligt Bobby. Vad menar han? Håller du med?

”Bejaka din inre bror, bror” säger Bobby - vad menar han med det?

Kleopatra

Enligt Kleopatra har kvinnor suddats ut och förminskats i historiebeskrivningen – vad menar hon med det? Hur många historiska kvinnor respektive män känner du till?

Vad menar Kleopatra med att kvinnor med makt skrämmer män?

Vad tror du Kleopatra menar med att hon ”ser Alex inre klokskap”?

Håller du med Kleopatra om att Pontus förtrycker Alex?

Skrivövningar

Skrivövning I

Vad tror du händer sen? Skriv en fortsättning om vad som händer de närmaste dagarna mellan Alex och Pontus och Alex och Amina.

Skrivövning II

Har du en förebild? Det kan tex vara en tränare, ett syskon eller en artist. Någon som du tycker är en bra person som du ser upp till och som har sunda värderingar. Fundera lite på hur din förebild är och på vilket sätt hen är trygg i sig själv. Skriv ett brev till förebilden och berätta varför just hen är din förebild och vad som gör att hens egenskaper är viktiga för dig. Bestäm själv om du vill ha brevet för dig själv eller om du vill dela med dig av det.

Normkritik

Övning I – Vad är en norm?

Gör så här:

1. Börja med att skriva upp frågan "Vad är en norm?" på tavlan
2. Låt gruppen diskutera frågan och skriv upp de förslag som kommer upp
3. Reflektera tillsammans utifrån det ni sagt och följdfrågorna nedan

Följdfrågor:

- Hur går det att veta om det finns en norm (går den att se eller känna)?
- Vad spelar normer för roll i samhället?
- Vad spelar normer för roll i er skola?
- Vad kan normer få för konsekvenser för de som lever upp till dem?
- Vad kan normer få för konsekvenser för de som bryter mot dem?
- Hur får en kunskap om vilka normer som finns på skolan?
- Vad skulle hända om vi uttalade normerna i stället?
- Hur går det att förändra normer som är negativa (till exempel som kan leda till exkludering, diskriminering, trakasserier eller våld)?

Tips:

Som ledare för denna övning kan du försöka guida samtalet mot en nyanserad definition av begreppet norm, för att senare kunna prata om olika normer. Framhåll att normer kan fylla viktiga funktioner som till exempel att skapa trygghet och samhörighet, men att de också kan leda till "vi och dom"-grupperingar, och marginalisering av dem som bryter mot normen. Cis- och heteronormen, normer runt etnicitet, religion är exempel på sådana normer. Påminn om att fokus i ett normkritiskt arbete ligger på att förändra de normer som kan leda till att människor behandlas och bemöts ojämnt.

Övning II – På spaning efter heteronormen

Hur: Deltagarna får träna på att få syn på heteronormen genom att reflektera kring bilder på nätet och kopplingar till den egna verksamheten

- Innan ni gör denna övning bör ni ha gjort övningen **Vad är en norm?**

Gör så här:

1. Dela deltagarna i mindre grupper och se till att varje grupp har minst en mobiltelefon eller läsplatta med internetanslutning.
2. Presentera och förklara ordet heteronorm.
3. Instruera grupperna att de ska göra bildsökningar på ett antal ord och sedan försöka hitta gemensamma nämnare bland de bilder som kommer upp.
4. Skriv upp följande ord på tavlan: a) kille; b) tjej; c) förälskad; d) familj
5. Be grupperna att under cirka 10 minuter söka information och anteckna de gemensamma nämnare de kan hitta bland de 5 första bildträffarna för varje ord.
6. Återsamla gruppen och låt varje grupp berätta om sina iakttagelser.
7. Skriv upp deras "gemensamma nämnare" på tavlan bredvid varje ord.
8. Reflektera tillsammans utifrån resultatet och följdfrågorna.

Följdfrågor:

- Vad kan vi se för normer kring kön och relation?
- Hur hänger de ihop?
- Hur kan dessa normer påverka vår arbetsplats?
- Vad kan de få för konsekvenser (fördelar och missgynnanden) i samhället och för individer?

Frågesport

Sätt eleverna i mindre grupper och låt dem diskutera varje påstående och komma överens om det är sant eller falsk. Ge dem inte för mycket tid utan låt diskussionerna vara snabba. Fråga varje grupp om deras svar och hur de tänkte. Gå igenom det rätta svaret och ställ följdfrågor och diskutera. Slutdiskussionerna får gärna ta lite längre tid.

Provpåstående:

1. Zebror är vita med svarta ränder.

Falskt: Zebror är svarta med vita ränder. Forskare har kommit fram till att zebrans grundfärg är svart.

2. På 1700-talet var det mode för rika män i Sverige att klä sig i bl.a. knästrumpor, klackskor, peruk, vitt puder och rött läppstift. Rosa ansågs vara en färg som stod för styrka och manlighet.

SANT

Diskutera: Hur ska en kille se ut för att anses vara snygg idag? Hur skulle en kille som anses

snygg idag ha uppfattats på 1700-talet? Kan det variera i olika grupper och på olika platser? Exempel?

3. Kända och populära kvinnor har alltid tagit bort hår under armarna.

FALSKT På 30-talet var det vanligt att se bilder på kvinnliga hollywoodstjärnor med synligt hår under armarna.

Diskutera: Vilken reaktion skulle en känd kvinna med synligt hår under armarna få idag? Var på kroppen kan man se hår på tjejer i Sverige idag? Kan det variera i olika grupper och på olika platser? Exempel?

4. I hela världen anses balettdansare vara ett kvinnligt yrke.

FALSKT I tex Ryssland har manliga balettdansör hög status.

Diskutera: Var i världen och bland vilka grupper anses följande yrken manliga: frisör, bankman, läkare, snickare? Vilka yrken anses vara manliga idag? Kan det variera i olika grupper och på olika platser? Exempel?

5. I Skottland, Indien, Saudiarabien och Eritrea finns det kjol- eller klänningsliknande klädesplagg för män.

SANT I dessa och på många andra platser är det vanligt med kjol eller klänningsliknande klädesplagg för män. I Skottland används den kjolliknande kilten av många män vid speciella högtider. Klänningsplagget galabia/jalabiya används i bland annat Eritrea av många män till vardags eller vid speciella högtider.

Diskutera: Kan ni ge fler exempel på var och när män bär klänning, kjol eller liknande plagg?

6. Det har alltid funnits två kön.

FALSKT Före 1800-talet ansågs det i västvärlden bara finnas ett kön. Tidiga obduktioner gjorde att man trodde att kvinnans livmoder med äggstockar var en inverterad penis med testiklar. Män ansågs dock vara varmare än kvinnor vilket gjorde att deras genitalier utvecklades mer och "ramlade ut". I flera kulturer finns det dessutom möjlighet att byta könstillhörighet eller könsroll. I Pakistan och Indien finns en stor grupp människor som varken ses som män eller kvinnor, de kallas hijras. Hijras har hög status på många platser i dessa länder utifrån tradition och religion. Länder som har fler än två juridiska kön är Tyskland, Indien, Australien, Nepal, Nya Zeeland, Pakistan och Sydafrika. 6,7,8

Diskutera: Varför gör vi så stor skillnad på människor beroende på vilket könsorgan eller vilka könshormoner de har? Hur skulle ett samhälle som inte delar in människor i män och kvinnor kunna se ut? Vad är en intersexperson? Vad menas med att vara ickebinär?

7. Kvinnor ägnar 1 timme mer än män åt obetalt hushållsarbete i familjer där båda yrkesarbetar lika mycket.

SANT

Diskutera: Vad beror det på att män gör mindre jobb hemma? Hur tror du det påverkar ett förhållande att den ena gör mycket mer än den andra? Vad blir konsekvenserna?

8. Män är inblandade i fler trafikolyckor än kvinnor.

SANT Detta gäller även om hänsyn tas till att män i genomsnitt kör längre sträckor/dag.

Diskutera: Varför tror ni det beror på? Hur kommer det sig att man ofta hör att män kör bättre än kvinnor?

9. Killar har generellt sämre betyg än tjejer.

Sant: Killar har sämre resultat än tjejer i både grund- och gymnasieskolan.

Diskutera: hur kommer det sig att killar får sämre betyg? En del säger att skolan är byggd så att den passar tjejer bättre. Hur tror ni att skolan skulle behöva vara för att passa killar bättre. Tror ni att sättet man lär sig på är olika beroende av kön? Varför är det så i sådana fall?

Att tänka på:

- Statistiken i den här övningen är främst hämtad från SCB:s rapport "På tal om kvinnor och män" som tar upp förhållandet mellan kvinnor och män gällande exempelvis löner, brottsstatistik och utbildningsval. Statistiken utgår från en tvåkönsnorm där alla antas vara antingen kvinna eller man. Som ledare är det bra att lyfta att en kan var något annat än kvinna/man eller kille/tjej även om det är osynliggjort i den här statistiken.
- Försök att lyfta in fler perspektiv i diskussionerna. Är villkoren samma för vita som för rasifierade. Stöter religiösa på andra problem än icke religiösa? Påverkar olika funktionsnedsättningar kvinnor och män på olika sätt?

Dilemman

Förberedelser: Skriv ut dilemman, klipp isär dem, lägg i ett kuvert eller liknade och dela ut till grupperna. Dela upp eleverna i mindre grupper.

Dilemmana finns längst bak i detta dokument.

Känslohörn

I denna övning placerar vi de fyra grundkänslorna: **arg**, **ledsen**, **glad** och **rädd** i hörnen av rummet. Eleverna står i mitten av rummet och går till det hörn som stämmer bäst utifrån vilken känsla de känner, när de hör ett visst ord. Läraren läser ett ord i taget. När alla valt sitt känslohörn i rummet får eleverna diskutera med de som står i samma hörn varför de valt det hörnet. När de diskuterat ihop sig kan de berätta i helgruppen hur de tyckt och tänkt i sitt hörn. Alla ord behöver inte diskuteras.

Vad känner du när jag säger:

Hundvalpar	Sociala medier	Att be om hjälp
Mat	Kompisar	Att vara stark
Städa	Brödraskap	Att vara kär
Teater	Systerskap	Skolan
Alex	Presentation inför klassen	Vuxna
Pontus	Tårar	Manlighet

Tips!

- Lär er mer om Kleopatra i P3 historias ”Kleopatra - briljant politiker eller galen diktator?”
<https://sverigesradio.se/avsnitt/899302>
- Läs Brev till min ofödda son i Brev till mannen av Bianca Kronlöf.

Källor och inspiration

Att öppna nya världar. En handledning om att gå på teater med barn i förskola och skola.
Riksteatern 2008.

Se även länkar:

www.skolverket.se

<http://urskola.se/Produkter/157050-UR-Samtiden-Att-upptacka-nya-varldar-En-vav-av-tecken>

<https://www.rfsl.se/>

<https://www.lasupp.nu/>

Kontakt med oss

Ni är välkomna att höra av er till oss, om ni har några frågor eller tankar om föreställningen och/eller lärrarhandledningen. Vi blir alltid lite extra glada för tankar och synpunkter från eleverna! Kontakta oss genom e-post till info@tagegranit.se
Besök oss gärna på tagegranit.se, instgram och facebook.

Lycka till!

Jacobs dilemma

Jacob har flera nära kompisar. De hänger mycket både i skolan och på fritiden, har många gemensamma intressen och har jättekul tillsammans. Jacobs familj tycker det är konstigt att de flesta av kompisarna är tjejer. De frågar honom hela tiden varför han inte umgås med killar istället. De säger ofta till honom att han borde skaffa fler killkompisar. Dessutom kommenterar de hans klädstil på ett dåligt sätt, de säger att en del av hans kläder inte passar för killar. Han vill inte sluta umgås med sina vänner eller ändra sin klädstil men mår inte bra av kommentarerna från familjen.

- Vilka normer finns i berättelsen?
- Hur tror du Jacob känner sig?
- Varför tycker föräldrarna att det är viktigt att Jakob har typiska "killkläder"?
- Vad kan en kompis eller någon annan göra för att hjälpa Jacob?

Adnans dilemma

Adnan är jättekär i en tjej. Han tänker på henne hela tiden och tycker att hon är underbar. Men hon är inte populär på skolan och hör inte till det tjejgäng som Adnan och hans kompisar brukar göra saker med. Adnan vågar inte berätta för någon vem han är kär i och tror det är omöjligt att det någonsin kan bli något mellan honom och henne.

- Vilka normer finns i berättelsen?
- Hur tror du Adnan känner sig?
- Varför tänker en del att det är viktigt att vara ihop med någon från rätt gäng/grupp?
- Vilka fler anledningar kan finnas till att det känns som att man är kär i "fel" person?
- Vad kan en kompis som känner till Adnans dilemma göra för att hjälpa honom?

Claras dilemma

Clara älskar att spela fotboll. Många säger till henne att hon har potential att bli fotbollsproffs om några år. När hon var yngre spelade nästan alla hennes kompisar fotboll men nu är det bara hon kvar. Flera av hennes kompisar har nu andra intressen som att gå på bio och shoppa. Hennes mamma säger att det är dags att hon slutar med fotbollen, att tjejer egentligen inte ska spela fotboll.

- Vilka normer finns i berättelsen?
- Hur tror du Clara känner sig i den här situationen?
- Varför tänker Claras mamma på det sättet?
- Vad kan en kompis eller någon annan göra för att hjälpa Clara?

Davids dilemma

David och hans kompisar är på fest. Plötsligt får Davids kompisar syn på hans syster. En av kompisarna tittar på honom och säger: Har du inte koll på din syrra, hon står ju där och dansar med en kille, vad gör hon här? David vill verkligen inte lägga sig i sin systers liv och önskar att hon kunde göra vad hon vill. Men han vet också att kompisarna kommer att snacka skit om systemen och sprida rykten om henne bland kompisar och familjen.

- Vilka normer finns i berättelsen?
- Hur tror du David känner sig i den här situationen?
- Vad kan David göra?
- Vad skulle ha hänt om det var Davids bror som stod och dansade och pussades med någon?